

“జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరియసి”

మా తృ త్రి

400 NO
28201

“రసప్రియ”

ప్రోటేడార్ కేశవాచార్య, బి.ఎ.

శ్రీరంగాపురం.

మాతృశ్రీ / రసప్రియ

ప్రథమ ముద్రణ : 500 పాఠాలు

ముద్రణ : పరిమాణి మార్గశీర్షము 2000 జనవరి

రచన : 1958 - 59

హక్కులు : రచయితవి

ముఖచిత్రము : కల్యాణి Ch వంశీగంగాధర్ V.

(రచయిత దోహతి, దోహతుడు)

భోజనవచన : 13

వెల : రూ. 30-00

ప్రతులకు :

“రసప్రియ” F. కేశవాచార్య
C.P.O. (Rtd)

ఇం. నెం. 6-2-23/A, తుమ్మలగడ్డ బజార్,

ఖమ్మం - 507 001. A.P.

వికలాంధ్ర వల్లిషింగ్ హౌస్

4-1-435, విజ్ఞాన భవన్, బ్యాంక్ స్ట్రీట్,

హైదరాబాద్ - 500 001.

“నవయుగ” బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్లు

సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్.

కృతీసమర్పణ

గ|| జవని నీస్మృతి కోసమే పనియొనర్చ
సతముగాదది కావ్యమో శాశ్వతముగ
వెలయగలదని యెంచి నీపేర దీని
గూర్చి నాడను గాన గైకొనగదమ్మ!

గీ|| నన్ను నవమాసములు మోసి కన్నతల్లి!
నన్ను ప్రేమసాకిన కరుణాపయోధి!
నీ పవిత్ర పాదాల కన్నీళ్లుగడిగి
కృతి సమర్పింతు నీకు సంప్రీతిగానవె!

ఉ|| ఒక్కొక్క పద్ధియంబున కెదో
బెడదైయె డదన్ గలంచి నా
దృక్కుల నీరు గ్రమ్మ రచియించితి
నీ స్మరణార్థ మీ కృతిన్
మక్కువ స్వీకరింపగదె నన్
గడుపారగ కన్నతల్లి! నల్
దిక్కుల కెక్కు నీ పృథుల
దివ్య పవిత్ర చరిత్ర చందికల్!

మాతృదేవోభవ

శ్లో! “భూప్రదక్షిణ పట్కిన
శశీయాత్ర యుతేనచ
సేతుస్నాన శతైర్యశ్చ
తత్ఫలం మాతృవందనే”

అన్నదమ్ము లెందరై న
కన్నతల్లి ఒక్కటేరా!
మతం కులం వేరై నా
మాతృదేశ మొకటేరా!

తల్లిని మించిన దైవం
ధరణిలోన లేదురా!
జన్మభూమి కన్న మిన్న
స్వర్గమేది లేదురా!

ప్రసవ భాధ కలిగించిన
పసిబిడ్డను ముద్దాడుచు
స్తన్యమిచ్చి తన సర్వ
స్వము విరజిమ్ముచు పెంచును.

అమ్మ ఎంత కరుణామయి!
అమ్మ ఎంత పరదైవము!
అమ్మ ఋణము జన్మలోన
అణవంతయు దీర్చ లేము.

అభినందనాశీర్వాదములు

“ఆంధ్ర జెర్నాల్ షా”

జగజ్జనని వేదంతకవిగాడు

దేశము నీ నుదుల్ వినెడి ధీనిధి వై విలసిల్లి విశ్వసం
దేశము దిక్కులెక్కి వినుతించెడి కైవడి ఇమ్ము తీవితో
కేశవ! తల్లి చల్వలకు కేలు ముగిద్ది చిగుర్చు కైత వా
గీకుల కెక్కికీర్తి గడియించుము నీకు చిరాయువుల్ సిరుల్!

నామము తెన్ని యోగలవు నాటికి నేటికి నాటిలోన నీ
నామము శ్రేష్ఠమై మొదటి నామముగా విలసిల్లె కేశవా!
నీమధురపానన్న కమనీయ కళాకవనమ్ము గూడ భా
షామణి చల్వతో నెగడి కాశ్యతమై పొగండించు ధాత్రిపై!

మునుముండివు కవిత్వ మల్లుటకు బాబూనీవు కై మోద్ది నీ
జననీరత్న మునే గ్రహించితివి, పూజల్సల్పి నీతల్లి చ
ల్లని చల్వల్ కురిపించు కొండివి, కళాలావణ్యయై నీ కవి
త్వనదీరత్నము దిక్కులెక్కిసిరిపూతల్ పూచుతన్ కేశవా!

మాతృత్రీ

“ఆంధ్ర మిల్డన్”

శతావధాని డి.కె. బాలబ్రహ్మచార్యులుగారు

నీ మాతృత్రీ గ్రంథము

ప్రేమకా వినిపించ వింది విషయంబునకే

నామోద మొందితిన్ గడు

క్షేమంబగు నీకు కృతికి కేశవ సతమున్!

మాతృదైక విముక్తిజిత్తమున సంభావించి యేరితిగా

మాతృత్రీని రచించినావు కృత ధర్మా! కేశవాచార్య! స

న్నిత్రుల్ మెచ్చి నుతింప నీకృతిశుభోన్నేషాప్తిమై మాతృత

కైత్తిప్తి ప్రదిపాదియైవెలయు సుహృదాచంద్రతారార్థమున్!

అర్థి జనంబు గోరిన సహాయము శక్తి కొలంది నల్పుని

స్వార్థపరుఁడుసాధుహితబంధురతుండయియెన్న డేనియున్

వ్యర్థులజోలికిన్ జనక పండిత మైతి వెసంగి కేశవం

డర్థగణాంకశాఖ నహహ! అధికారము నంది వర్తిలెన్.

“వ్రసన్న భారత వ్యాస”

వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయుడు గారు

నీవు రసప్రియుండవనిన్ రసవంతములై వ్రసన్న మై
చేవ గలట్టి సత్కృతులచే విలసిల్లుచు నుండివీవు, శి
ష్యావళిలోన వశీజుడ వంచుదలంచుచు నుందునిన్ను,
తావిభుడిచ్చు గాత బ్రహ్మదంబుగ నీకు జిరాయురున్న తుల్.

—

త్ర్యంబికావ్య నిర్మాత మహాకవి శేఖర, కవిసింహ

పోకూరి కాశీవత్యవధానులుగారు

చారు వదాంచితంబునయి శ్రావ్యమునై రసవత్తరంబునై
సూరి మనోహరంబునయి శుభదలంకరణావ్యితంబునై
భూరి సలక్షణంబునయి పొల్చెడుకై త గలట్టి కేశవా
చారికిచెల్లునంచును “రసప్రియ”యన్ బిరుదంబునిచ్చితిన్

గురునియందు భక్తి కోవిద కవులందు

ప్రీతి యనుజ మాతృ పితరులందు

దయగలాడు పోతెదాడు శ్రీ కేశవా

చారి సుగుణరాశి యౌర తలప!

వీడడు శమమున్ దమమున్

వేడడుమాధవుని దక్క పేరొక వేల్పున్

కూడడు దురితాత్ముల నెపు

డాడడు కల్లలను కేశవాచారి సుడి!

మాతృత్రీ

‘కవి సార్వభౌమ’

వడ్డాది సీతాకామాఁజనేయకవిగారు

పుస్తకము పేరు “మాతృత్రీ”. ఆపేరులోనే ద్యోతక మగుచున్నది విశ్వపునీతమగు పవిత్రత. ఆ పవిత్రభావ పరిశుద్ధి సాధన చేసి, సాధించినది గాక సమస్త పాపాడి హృదయాఁతరాశముల యందును పరిశుద్ధనిఁచు ప్రేమా ను యుక్త మధుర మధురాతి శబ్ద బ్రహ్మము. జననము నొందిన క్షణము నుండియూ వసితనమున, కన్నతల్లి కరుణామృత పయః పూర్వములతోనూ, బాల్యమునుండి యూ తల్లి నిర్మల హృదయ ప్రేమామృత రసవరిప్లుతా హార సేవనముతోనూ తరువాత తల్లి హృదయ ద్రవీ భూతానురాగ సిక్తవాత్సర్యా సేవనములతోనూ మాన వత్వము సిద్ధింప నిర్మలానంద డోలికల విహరించు మాన పుని హృదయ దర్పణమున మాతృమూర్తి దయామయ మూర్తి భాసిల్లుచుండుట సహృదయములకు విదితము. తీర్థపాదుంగు శంకరులు గూడ మాతృదేవతా స్తుతిలో ‘క్షుధాత్పషారాజననీం స్మరంతి’ యని వాత్సర్యాచి నాట గానతన తనయుని లాలించుట, పోషించుట తల్లి కే తెలియ వలెను. పిల్లయాకలి తల్లికిదక్క ఇతరుల కెట్లు తెలియుమ కనుకనే ప్రతి జీవీయు బాధ కలిగినపుడు అమ్మా! యని తలచి వాపోవు చున్నది.

శిశువు గర్భస్థుడైనది మొదలు కలుగబోవు బిడ్డపై మమకారముచే నవమాసములు మోసి, దుర్భర ప్రసవ వేదనల భరించి, పుట్టినబిడ్డ మొగంబు చూడగనే తనభాధ

మాతృశ్రీ

మరచి, ఆహందమున నుబ్బుచు, అనురాగ పారవశ్యమున
మేను మరచుచూ, తన మధుర వయోధారల బిడ్డని
పెంపొంద జేయుచు తన సర్వస్వము బిడ్డనికై ధారపోయు
మాతృదేవత జీవికి ప్రత్యక్ష దైవతముగాదా! బిడ్డని సేమ
మునకై తహ తహలాడుచు వేయిదేవుళ్ళకు బిడ్డను చిరం
జీవిగా జేయుమని గడియగడియకూ మ్రొక్కులిడుచు తన
సుఖమును వదిలి బిడ్డయే తన వెన్ని ధియన మురిసి మురి
పించు తల్లికన్న యిహలోకమున పరదేవత యెవరు?
“నమాతుః పరదైవతమ్” ని పెద్దలు చాటియుండిరి గదా!
అందుచే జీవికి మాతృదేవతయందు ప్రేమ భక్తి గౌరవము
గలిగి యుండుట కృతజ్ఞతా సూచకము. మానవ సహజ
స్వభావము. తద్వ్యతిరేకత మానవ జన్మమునకు వ్యతి
రేకమగు పుట్టువుగా నెంచబడును.

తల్లి తన సంతానమును జూచుకొనుచూ అనిర్వచనీ
యానందమెట్లు పొందుచుండునో యట్లే సంతానము గూడ
మాతృమూర్తిని సేవించుచూ స్వర్గసుఖంబుల కన్న మిన్న
యగు సౌఖ్యసంపదల ననుభవించు చున్నట్లు భావ సత్తు
ష్టిని పుష్టినందు చుండును. “జననీ జన్మ భూమిశ్చ స్వర్గా
దపి గరియపి” కాని రానురాను మానవుల మనః ప్రవృత్తి
వైరితలు వేయుచుండటవే అడ్డాలనాడే బిడ్డలుగాని
గడ్డాలనాడు కాదని మాతృదేవత శోకించు పిదప కాలము
దాపురించినది. భార్య కాపురమునకు వచ్చినదాది తనను

అష్టకష్టములువడి పెంచి పెద్దచేసి, తనజీవితసర్వస్వమును
ధారపోసి, దేహదార్ధ్యము తిరిగి బెండువారి జతాభార
కృశీ భూతమగు తల్లిపై యేవగింపు విర్లక్ష్యము, విసుగు
కలిగి యామె తనపై పెట్టుకున్న యాస వడియాస గావించు
చు తనప్రవృత్తియే యామెకు హృదయశల్యమై వేధించు
నటుల ప్రవర్తించు కుపుత్రులు బహుశముగా పెరుగుట
భారతదేశ దౌర్భాగ్యము, మాతృదేవతల పరాకృత జన్మ
పాప ఫలము.

అట్లని అందరూ నట్టికృతఘ్నులు మాతృద్రోహులు
కారనుటకు యీ కృతి కర్తలవంటి దీరంతర మాతృదేశా
పూజా సత్తులు కొందరు క్యాచిత్కముగా నుండుట నాయా
మాతృదేవతల యద్భుతము.

“మాతృశ్రీ” యను నీ సత్కృతియట్టి ప్రత్యేక
విశిష్టతతో గూడికొన్నది. కృతి ప్రారంభము నుండియూ
కృతికర్తకు మాతృదేవత పైగల భక్తి ప్రపత్తులు మూర్తి
భవించుచూ తైలధారా వచ్చిన్నముగా ప్రవహించినది.
కవితా వేశమునకు మూలకారణము తన్నుగన్న తల్లివైద్య
శిఖామణుల కందరాక ప్రాణసంకటముగా వరిణమించిన
వ్యాధితో బాధపడుచుండగా జూచి సహింపలేని కుమారుని
హృదయమున జనించిన యాందోళనమే ప్రాతిపదిక.

అట్టి ఆవేదనమే పద్యరూపమున రూపుగొని కవికి మాతృ
దేవత యందుగల ప్రేమ, అనురాగమును చదువరుల

మాతృశ్రీ

డెందముల నిండుకొనుచు వారి మనఃపీఠముల సైతము
మాతృ భక్తి మాతృ వియోగ జనిత దుఃఖమును స్పం
దింప జేయు సమర్థతతో వెలుగొంది కవి యుపాసించు
మాతృమూర్తి కమరత్వమును కవి కవితా కృషికి సార్థ
కృతను చేకూర్చినది. ఇది తొలుతటి కృషి గావచ్చును.
మున్నుండు మాతృశ్రీ ఆశీర్వాదేషమున ఉత్తమ కృతి
వర్ణికల ప్రవర్ధిల్ల జేయగలరని యీ కవి వరుసకు మా
కామేశ్వరి యాశీస్సు.

శ్రీరస్తు

ఓం నమః కామేశ్వరైశ్చ

ప్ర శం స

శ్రీ తరుణి శ్రీవాణి

మాతృశ్రీ తరుణ నంద మానిత దీక్షన్

జేతమ్మునఁ బూజించుచు

ఖ్యాతిన్ మనుమయ్య కేశవాచార్య కవి!

కవితా మాతృశ్రీ పద

నవనళినా సవముఁ గోరిన సనాతన స

త్కవి భృంగగీతి నీ మది

కవిరశముద మిడుతః కేశవాచార్య కవి!

సుమన స్పృభాగ్గ తాంబూ
లము కవికే, నీకుఁ దత్కళన్ మాతృశ్రీ
ప్రమదమున నొసఁగి గౌరవ
మమరించివ దోహా! కేశవాచార్య కవీ!

రవి కానని చోటై నన్
గవి కాంచుఁగదా! జగత్ప్రకార వివేకం
బవురా! మాతృశ్రీ కృప
నవనిన్ వింపితివి కేశవాచార్య కవీ!

మారా.సు.రాట్మహా కవి
నారాధవమున్ బొనర్చున నఘుని విఘ్నన్
భారతి భారత గౌరవ
హరిగ నరించుఁ గేశవాచార్య కవీ!

రసవత్కావ్య సుమంబుల
విసరముతోఁ గవితనీవు వెసఁబూజింపన్
బస నొసఁగి రా.సు.రాట్మవి
యసద్భవశధృతి మనుచుఁ గేశవాచార్యకవీ!

మాతృశ్రీ

పిన్నతనమున నెంతో
విన్నాదపుఁ దెలుగుఁగై త వినిపించిన నీ
కున్నతి మాతృశ్రీ యో
యన్నా యిడకున్నె? కేశవాచార్యకవి!

బియ్యేవై మాతృశ్రీ
వయ్యారే! కొలిచి పావనాత్ముడ వగునీ
నెయ్యము వాంఛింపరె కవు
లయ్యా! మేలయ్య! కేశవాచార్యకవి!

ఆనయము సీతారామాం
జనేయ కవి సార్వభౌమ సరళశీస్సుల్
మనుచుత విన్నానందం
బనూనగతి నొసఁగి కేశవాచార్యకవి!

కవిసార్వభౌమ, స్వరాజ్యకవి
వడ్డాది సీతారామాంజనేయకవి

లజపతిరాయ్ పేట

పాలకొల్లు

5-2-1964

నివేదన

—రచయిత

అది 1958వ సంవత్సరం ఇప్పటికి నాల్గుదశాబ్దాలు గడిచిపోయినవి. అప్పుడు నేను మాతృకోకంలో వ్రాసి కొన్న పద్యాలివి. వ్యధను వెలికి తీయటం మనసొత్పక ఇంతకాలం అచ్చు ప్రయత్నం చేయులేదు. వ్యధలో కవి వ్రాయక మానడుకదా! “అగ్నేరాపః” అగ్నినుండి నీరు పుడుతుంది. తపననుండి కన్నీరు పుడుతుంది. మాతృకోకంలో పరితపిస్తూ వ్రాసికొన్న ఈపద్యాలు నా కన్నీటి కెరటాలు. అవి ఒక సహస్రసందాక ప్రభవించి నేటికీ నా యెడద కడలివి కల్లోలపడుస్తున్నవి. వాదీనుండి సుమారు వందమాత్రం ఎంపికచేసి మాతృత్రీ, స్మృత్యంజలి, బాష్పాంజలి, నిరసనాంజలి, హృదయాంజలి అనుబండి కలను కృతిగా సంతరింప జేసినదే ఈ “మాతృత్రీ”.

మాతృమూర్తి ఎవరికి ఆరాధ్య దైవంకాదు? ఆమె పేరేమ అవ్యాజమైనది. ఆమె కరుణ అపారమైనది. ఆమె క్షమా శమ దమాదులు అనన్యార్థశములైనవి. ఆమె త్యాగవిరతి అనంతవిశ్వానికి చేత నావిభూతి యైనది. ఆమె మమకానురాగాలు నిరంతరం ప్రవహించే జీవనదుల వంటివి. ఆమెలేక ప్రకృతి వికృతిగా మారుతుంది; సమస్త ప్రాణికోటికీ కాళరాత్రి అవుతుంది. ఆమెయొడిలో ప్రకృతి

మాతృశ్రీ

వికసిస్తుంది. సమస్త ప్రాజెక్ట్‌ల నెగడుతుంది. ఇది సార్వజనీన సార్వకాలీన సత్యము. అందువలన ఇందలి కొన్ని పద్యాలు స్వగతాన్ని స్ఫురింపజేసినా మాతృభక్తిరసానుభూతి సహృదయలోకాని కంఠటికీ ఆస్వాదయోగ్య మగునని భావించుము. “ జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరియసీ ” అన్నారూకదా పెద్దలు.

నేనచ్చడు హైదరాబాదులో ఉద్యోగం చేస్తూ తుటుంబముతో ఉన్నాను 1957 అక్టోబరులో మా అమ్మగారు అన్యస్థులై చికిత్సకోసం హైదరాబాదులో ఉన్న నాదగ్గరకు వచ్చిరి. ఏడాదికిపైగా చికిత్ససాగినది. అరోగ్యరక్షకై చేసిన దైవప్రార్థనలు, పాపాల దీపెనలు వైద్యప్రయత్నాలు ఫలించ లేదు. తేది 14-12-1958 విశంబి మార్గశిర శు. ౪ ఆదివారం మా మాతృమూర్తి మమ్మువీడి దివంగతులైరి. మృత్యువు ఆపరానిదికదా!

విఫల మనోరథుడనై నిర్వేదంలో తుములుతూన్న నాలో అంకురిస్తున్న నాస్తికతను వైదొలగజేసి నాసంతప్త హృదయాన్ని శాంతపరచి నన్నుద్ధరించుటకో అన్నట్లు అనుకోకుండా ప్రమోషనుపై సెప్టెంబరు 1959లో హైదరాబాదు నుండి కరీంనగరుకు బదిలీయి వచ్చి అచ్చటి పేములవాడ పుణ్యక్షేత్రంలో వెలసిన శ్రీ రాజరాజేశ్వర స్వామివారిని

సందర్శించు కొంటిని. దర్శన మాత్రాన నామనసూఱుట పడ్డది. దర్శించు కొన్నప్పుడెల్ల ఒకటి రెండు పద్యములు శ్రీరాజరాజేశ్వరరా! అనుమకుటంతో వ్రాసికొన్నాను. అట్లు 12 పద్యములు వ్రాయువరకు నా సంతాప ముపశమించినది అదే మకుటంతో సాగిన ఆవద్యాలు శతకరూపం దాల్చి రెండు సార్లు అచ్చు అయినది. (మొదటిసారి వేములవాడ దేవస్థానములవారి ఆర్థికసహాయంతో రెండువసారి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారి ఆర్థిక సహాయంతో) నిర్వేదంలో భిరాళా ధూమంతో తల్లడిల్లుతున్న నాలో ఆకావాదం అస్తికత చిగురించినవి. ఇది ఆస్వామి దయావిశేషమే అని నమ్ముతున్నాను.

పూజ్యపాదులు నాగురు దంపతులు (కీ. శే. రా. సు. కాట్కవి దంపతులు) నా మాతృశ్రీ పద్యాలన్నీ అవశ్యం అచ్చు కావలెనని కాంక్షించిరి, ఆదేశించిరి. తమంత తామే కవిసార్యభామ బిరుదాంచితులగు శ్రీ వడ్డాది సీతారామాంజనేయ కవిగారిచే ఆభిప్రాయమును వ్యాయించి తెప్పించి శిచ్చిరి (1964). ఆ మహనీయ మహాకవి జీవించి యుండగావారిని దర్శించుకొను భాగ్యం నాకు కలుగలేదు వారి అమూల్యమైన ఆభిప్రాయంతో, మరియు నా మాతృశ్రీ పద్యాలు నేను వినిపించగా విని ఆనందించి, పరమ పూజ్యులు కీ.శే. అయిన మహాకవి వేదాంత కవిగారు

మాతృత్రీ

శతావధాని బాలబ్రహ్మచార్యులు గారు, కవిసింహ పోకూరి కాశీ సత్యవధానులుగారు, వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయుడుగారు అనుగ్రహించిన అభినందనాశీర్వాద పద్యాక్షతలతో ఈ మాతృత్రీ (అప్పుడు వాసిన పద్యాలు యథాతథంగా) వెలువరించడమైనది. ఆ మహనీయ పుణ్యమూర్తులకు నా హృదయపూర్వక భక్త్యంజలులు.

ఆనాడు నాకు ప్రాప్తించిన మాతృసేవా భాగ్యం అధిక భాగం తానే గ్రహించి నిండు మనిషియైకూడ నిండు మనసుతో తన అత్తగారికి శుశ్రూషణ చేసి నా మాతృభారము తీర్చుటలో నాకు తోడ్పడిన నా ధర్మవత్ని సో! కనకమ్మను అభినందించకుండా ఉండలేను.

ఆగస్టు 1999లో కవిసమయంపై రేడియో బ్రోగ్రామ్ వచ్చింది. ముందుగా స్కిప్టు ఇవ్వటానికివెళ్ళాను, స్కిప్టు చూడకుండానే ఫోగ్రామ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ గారు కవిగారూ ఇది ఎరిక్షన్స్ జరుగుతున్న సమయం మీరేదో కార్గిల్ పైన నో సామాజికమో వ్రాసికొని తెచ్చి ఉంటారు. అదిప్పుడు వద్దుఅన్నారు మరేదికావాలి? అన్నాను 'మాతృమూర్తిపై ననో ప్రకృతి పై వనో వ్రాసికొనిరండి' అప్పుడు నేనింటికి వెళ్లి మాతృమూర్తిపై ఎన్నో పద్యాలు వ్రాశానుకదా! అని ఆనాటి మాతృత్రీ ప్యదాలలో కొన్నిటిని మరికొన్నిటినిపైరు

దొరసానిపై వ్రాసి కొనివచ్చి రేడియో ఫోన్ గాని పూర్తి చేసి
కొంటిని. ఈసందర్భంనాకు “మాతృత్రీ”ని ముద్రించ వలె
వని సంకల్పం కలిగించింది.

స్మృతులంచు కొనరాదని అంటారు కొందరు. ఎందు
కని, తెలియదు. అట్లైతే తర్పణలు పితృదేవతలకు విడవ
టం యుగాలనుండి వస్తున్న సంవదాయాన్ని కాదన
గలమా! స్మృతులంచు కొనడంలో తప్పేముంది? లేదు
అని నా అభిప్రాయం.

నలుబది రెండేండ్ల క్రిందట వ్రాసికొన్న సుమారు
వెయ్యి పద్యాల మండి ఎన్నో పద్యాలు, దైవ పోర్థనలు,
విషాదభరితాలు, స్వానుభూతులు, న్యగతాలు కువైద్య
నిందలు విడువబడ్డవి. ఈ నాటికి కొన్ని పద్యాలైన అచ్చు
రూపంలో మాతృస్మృతిగా వెలువరిస్తున్నందుకు తృప్తిగా
ఉంది. కృతి ప్రసక్తి పద్యరూపంలో విన్నవించు కొన్నాను

నూతన సహస్రాబ్దికి స్వాగతం వలుకుతూ సర్వ
జనాళికి శుభం కలుగాలని కోరుకుంటున్నాను.

సర్వేపి సుఖి నస్సంతు - అంతా సుఖించాలి.

సర్వేసంతు నితామయాః - అంతావ్యాధిరహితులుకావాలి.

సర్వేభద్రాణి పశ్యంతు - అందరూ శుఖాలు దర్శించాలి.

మాకశ్చిద్దుఃఖబాగ్భవేత్ - ఏఒక్కడు దుఃఖభాజనుడుకారాదు

— కేశవాచార్య

మాతృత్రీ

కృతిప్రసక్తి

కః ఇది మాతృత్రీ దీనిని

చదువుచు నున్నపుడు కనుల జలమూడుచు నా

యెదనొచ్చు నైన దీనిని

జదువుచు నేయుండు మాతృసంస్కృతి యగుటన్.

అ॥ మాతృ భక్తియున్న మనుజుఁ డెవ్వఁడేని

దీనిఁ జదివె నేని వాని మనసు

వెన్న వోలె కరగి కన్నీరుగామారి

జాలు వారకున్నే సౌమ్యుడైనః

గీ॥ వేదనా రోద నా వేదనాదులెవడు

హిందునో వాడెపోకవి, హిరలివచ్చు

వాని ప్రతి బాష్పకణమొక పద్యమగుచు

విశ్వవీణను మీటి వినిపించు చుండు.

గీ॥ ఏడ్యవలెనని యుండునే ఎవనికైన

ఏడ్చువచ్చిన యెవడుండు నేడ్యతుండ

కవనమా! ఏల నన్నిట్లు కలచి కలచి

ఏడ్చు పద్యాలు వ్రాయించి కేలయిట్లుః

గీ॥ అగ్నిలో నుండి ప్రభవించు అంబువట్లు
తాదలో నుండియే పుట్టు బాష్పకణము
గాయమే గేయరూపాన కరుణగాను
జాలువారుచు నుండు పద్యాలలోన.

గీ॥ అందుకే అప్పకవి యిట్టులనుచు నుడివె
ఎవడు కరుణామకియై వాడె కవి యనబడు
శోకమున నుద్భవించెడు శ్లోకములను
పాడుకొన జేయుచును కవి నేడిపించు.

గీ॥ తపనలో నుండి మావవత్వము ద్రవించి
కరుణ రూపాన కన్నీటి కడలి యగును
శోకజలధిని ప్రభవించు శ్లోకలక్ష్మి
క్లేశముల బాపి జనుల రక్షించుగాక!

—

“తస్యశోకః శ్లోకత్వమాగతః”

‘కవితానిన వేడి కన్నీరు మాత్రమే’

“Poetry is the sister of Sorrow
Every man that suffers and weeps is a poet
Every tear is a verse And every heart a poem.”

— ANDRE

“Poets teach in verse what they learn from
suffering”

— SHELLEY

“It is not true that I made Poems
In fact my poems have made me.”

— GETE

శ్రీ మత్పర దేవతా యైనమః

మా తృ శ్రీ

అ! మాతృభాషలోని మాధుర్యమును గ్రోలి
మాతృదేశ కీర్తి మహిని జాట
మాతృసేవ జేయ “ మాతృదేవోభవః ”
యనెడి సూక్తి పుట్టె నవని లోన.

గీ! ఖగమృగాదులు సైత మీ జగతి తమదు
పిల్లలను నిత్యమెంతయో ప్రేమసాకు
తల్లి ప్రేమ గణింప దుస్సరము గాన
తల్లి యే కద ప్రత్యక్ష దైవ మరయ.

అ! కడుపునండ పాలు కుడిపి బుగ్గల మీద
ముద్దులు కురిపించి బుజ్జగించి
నిగ్గుకేలి డోలి నిదుర బుచ్చుచు చాల
మురిసిపోవు తల్లిమోదమలర.

అ! ఇదిగో! పిట్ట బుక్క ఇదిగో! కాకమ బుక్క
బుజ్జి తినుమటంచు బుజ్జగించి
పసిడి వంటి చేత పాలబువ్వను బెట్టు
అమ్మమమత కెంత కమ్మదనము!

సీ! ఈయ్యాల లందున సయ్యాటలాడెడు
 ముద్దు పట్టిని గాంచి మురిసిపోయి
 ఉగ్గుపెట్టగ నెంతయో గోలగా నేడ్చు
 బాలవతంసమున్ జోలబుచ్చి
 ఇల్లంత దొర్లుచు నల్లరి చేసెడి
 బుజ్జి యబ్బాయిని బుజ్జిగించి
 చిగురాకు పెదవుల చిరునవ్వు చిలకించు
 చిట్టి పాపని మోము చెలువ మరసి

గీ! నిగ్గులేత గులాబీల బుగ్గల పయి
 మురుపు ముద్దుల వర్షంబు కురియజేసి
 పొంగి పోయెడి తల్లి యపూర్వకరుణ
 సాటిలేనిది పదునాల్గు జగములందు.

గీ! పొనవ బాధల భరియించి బడసి బిడ్డ
 లను పిదప వారి మూత్ర మలాల మునిగి
 ప్రేమ లాలించి పోషించి పెద్దజేయు
 తల్లిప్రేమకు సరియేది ధతజీయందు.

గీ! సహజ కవితానుధారస శైలివోలే
 కలువరాయని వెన్నెల చలువవోలే
 మధురమై చల్లనై యుండు మాతృ ప్రేమ
 జగములో మాతృ ప్రేమకు సాటిగలదె?

మాతృశ్రీ

గీ॥ అమ్మ బంగారు గర్భాయమ్ములోన
వాసమున్నంత కాలమే భాధలేదు
పుడమి పైరాకతో వచ్చె నిడుములన్ని
నీటి బాసిన చేపకు చేటురాదె?

గీ॥ అంబయను శబ్దమెంత సొరంబుగలదొ!
వేదమై విశ్వమంతట వెలసిపోయె
అట్లుగాకున్న నేర్పించినట్లు వీల
పలుకుచున్న “దంబా” యని పశువుగూడ.

గీ॥ తేనె రుచి జూడ లభియించు తియ్యదనము
కన్న లక్షలరెట్లకు మిన్న నుండు
అమ్మయను పిల్పు లోగల కమ్మదనము
కాన అమ్మను మరువ శక్యంబుగాదు.

కం॥ అమ్మా! యను కమ్మతి శ
బ్దమ్మును నోతార నెవడు పలుకును పలుమా
ర్లమ్మహిలో వానికి వే
దమ్ములు చదివిన ఫలమ్ము తప్పక నొదవున్!

గీ॥ అరయగా మాతృప్రేమకు అర్థమిదియె
ఎంతటి నిరర్థకుండైన నెంత దుష్టు
డైన లోకమునకె గాని వాని తల్లి
కెంత ప్రాణమొ వచియింపనేరీ వశము !

ఆ॥ గొప్ప వదపులంది కొండంత వాడైన
తల్లి ముందువాడు పిల్లవాడె
లోకమునకు యెంత లోతువై యున్నను
కొడుకు తల్లికవని కొండపెట్టు.

కం॥ నరికెడి వానికి నైనన్
తరువిడదే నీడ నట్లె తల్లియు తననున్
నరికెడి కుపుత్రు నైనన్
కరుణన్ మన్నించు కన్న కడు పెట్టిదయో !

కం॥ తననున్ మొదలంటగ గో
సిన రైతుకు పంట నొసంగు క్షితిపైరు వలెన్
తను జువు ధూర్తుడైనన్
తనయుని దీవించు కన్న తల్లి ధరిత్రిన్.

మాతృశ్రీ

గీ॥ కూర్చుడై నను మిక్కిలి కుటిలుడైన
ధూర్తుడైనను మరి కులద్రోహి యైన
తనను జంపెడి వాడైన తల్లి యొకతె
కూర్చి పేరిమించు మన్నించు కొడుకు నెపుడు.

గీ॥ మిన్ను పైనున్న చుక్కల నెన్న వచ్చు
అర్కశశి మండలంబుల కరుగ వచ్చు
వర్ష బిందువులను గణింపగను వచ్చు
తల్లి ఋణ మెన్నటికి దీర్చ తరము గాదు.

గీ॥ తల్లి కన్న మిన్న దైవంబు కనరాదు
తండ్రికన్న మిన్న దాత లేడు
తల్లి దండ్రులకును తగు సేవ జేసెడు
వాడె ధన్యుడరయి పసుధ లోన.

ఉ॥ మాతయె జన్మకారణము మాతయె రక్షజగంబులోవలన్
మాతయె సర్వజీవులకు మంగళదేవత కాన సర్వదా
మాతృపదారవిందముల మస్తక మందు ధరించి భక్తితో
నే తన యుండు సేవ లొనరించు నతండె కృతార్థజన్ముడౌ!

సీ॥ గుళ్లలో గూర్చున్న రాళ్ల దేవుళ్లకు
 మ్రొక్కులు చెల్లించ మోజులేదు
 కాసులు వెచ్చించి కాళ్ల తీపులు బాయ
 తీర్థయాత్రలు జేయు దీక్షలేదు
 యెడ్డెగా గురువుల గుడ్డిబోధల ముక్తి
 సాధించవలెన్న భాధలేదు
 ఉపవాసములు సల్పి జపతపములొనర్చి
 శక్తిగడించు ఆసక్తి లేదు.

గీ॥ కాని ప్రత్యక్ష దైవమౌ కన్న తల్లి
 పదములకు ననుదినము సదృశి మీర
 వందనము లొనరించి ఆనంద బాష్ప
 ములను రాల్చగ ఆకాంక్ష గలదు నాకు.

గీ॥ జన్మ జన్మల మరువక జనని ఋణము
 వ్రాసి కొందును హృదయ పత్రము మీద
 మాతృమూర్తిని నిరతము మరవ కుండ
 హృదయ ఫలకము మీద చిత్రించుకొందు!

గీ॥ అమ్మ యొక్కతె సాక్షి దైవముటంచు
 అమ్మ పద పద్యముల చెంత తుమ్మెదనయి
 అమ్మ కీర్తి గీతికల ముదమ్ముమీర
 కావ్యగానమ్ము సేయ నా కాంక్షగలదు.

స్మృత్యంజలి

కం॥ జననీ! కృపాతరంగిణీ!

నిను దలచిన యంత కనుల నిండుచు ముప్పొం
గిన జలమున నభిషేకం
బొనరింతు భవత్ప దాబ్జ యుగళికి భక్తిన్!

ఉ॥ భారము నెంచకుండ నను బంగరు

గర్భమునందు మోసి ఈ
ధారుణి జూపి నీ అమృత ధారలతో
నను జెంచి నా పయిన్
బేరిమి కూర్చి యెప్పు కురిపించిన
తల్లివి నీవు జన్మలో
నీ ఋణ మెట్లు దీరు జననీ!
పరి పూర్ణ కృపాతరింగిణీ!

ఉ॥ కంటికి రెప్పవోలె నను గన్న

దినంబున నుండి యెప్పుడే
కంటక మంటకుండ కడగంటను
గాచుచు నా కొకింత కీ
డందిన రాత్రియు బవణ ఆరట
మంది మదీయ సేవలో
కంటి కొకింత కున్మయిన గానపుగా!
జననీ! కృపాధునీ!

మాతృత్రీ

ఉ: ఇంటికి పెద్ద దిక్కు వగుటీవెటు

మమ్మెడ బాయలేక నీ

వొంటరివై మరెక్కడ ఆయో

మయమై పడి కొట్టు కొంటివో

కంటికి కానరావు మము గన్న

దయామయి! మాటు నీ పదా

లంటెదు భాగ్యమింక కరువయ్యెగదా!

జననీ! కృపాధునీ!

సీ: లవమైన విసుగక నవమాసములు మోసి

నన్నుగాంచినది నా కన్నతల్లి

అసు రుసురు మనక ప్రసవ బాధలకోర్చి

నన్నుగాంచినది నా కన్నతల్లి

కసుగందుగా నుండ కంటికి రెప్పలా

నన్ను గాంచినది నా కన్నతల్లి

కూరిమి పేరిమి గోరు ముద్దలు వెట్టి

నన్ను పెంచినది నా కన్నతల్లి.

గీ: ఇంతపయికాక చేసిన వంతజెంది

రాత్రి శివతిరాగా నిదురలకు వాసి

ఓర్చి మపచాతములను జేయుచును నన్ను

గారవాన సాకినది నా కన్నతల్లి!

సీ॥ ఓరిమి యందున ధారుణి దలపించు

మాతృదేవత నిన్ను మరువగలనె;
కార్యుణ్య మందు బొంగారు నీరథి బోలు

కరుణామయీ నిన్ను మరువగలనె;
నిస్వార్థమందున నింగిని మరపించు

పరదేవతా నిన్ను మరువగలనె;
ఆత్మ బలము నందు అనిలము సరితూగు

మముగన్న తల్లి నిన్నరువగలనె;

గీ॥ శౌచమున వగ్ని సమముగా దోచు నిన్ను
పరమ ప్రత్యక్ష దేవతా మరువగలనె;
పంచ భూతాలు నీలోన పరిధ విల్ల
జనని విను మరువగలనె ఈ జన్మలోన.

గీ॥ నీదు సహనము భూమిని, నీదు నీవి
జలదముమ, నీ శుచిత్వము జాత వేది,
నీ దయాపూర్ణత సుధాఽబునిధిని మించ
మాతృదేవతా నిన్నెట్లు మరువగలను?

గీ॥ పరమ సాధ్వివి సౌభాగ్యవతి వటంచు
వెదకి పేరఁటమునకు నిన్ వేల్పు సతులు
పెద్ద ముత్తైదువ వటంచు బిలచి రొక్కొ;
కానిచో దివికివుడె యేగంగ నేల;

మాతృశ్రీ

అ॥ పుత్రులందు నీకు పుట్టెడు బేరిమి
కూతు మీద నీకు కూర్చి మెండు
భర్త మీద నీకు భక్తి నిండగు గాన
దివికి నెట్టు లేగితివా గదమ్మ!

గీ॥ ముదిమి భార మొకింతయు ముట్టనపుడె
పాత్రదోహతులను నేత్ర పర్వముగను
కనుచు మురియుచు కాలంబు గడుపుచుండి
యును సుమంగళ వతిగను చనితివమ్మ!

ఈ॥ ముప్పది మూడు ఏడులయి పోయె
సుమంగలివై సుశీలవై
మెప్పుగ పుట్టినిల్లు మరి మెట్టిన
యిల్లు పవిత్ర సీమలై
యొప్పుగ గీర్తి గౌరవ సమున్నత
దీప్తుల గ్రాలజేసితొ
గొప్పతనంబు తల్లివని గొప్పగ
జెప్ప నిజంబువల్కితిన్.

సీ॥ నిర్దమౌ నుడుటను పెద్దకుంకను బొట్టు
శశి భాస్కరుల బాల్య దశను దెలుప
స్తవనీయ కోమల నవనీత హృదయమ్ము
పరమ శాంత నిశాంత సరణిదోప

సౌమ్యతాప్యాయతల్ జాలు వారెడు వాక్కు
 ధారసంబమల కాసారమనగ
 నిరుపమానంబై న కరుణారసమ్ము పొం
 గులు వారి పొరలెడి జలధిఁబోల
 భవ్యతరమైన నీ పాదవద్మములను
 పూజ జేసెడి భాగ్యంబు పొందకుండ
 జేసె విధినేమటంచు దూషించువాండ
 మాతృదేవతా నిన్నింక మఱితునెట్లు.

సీ॥ బావను గురువుగా భావించి భక్తి నె
 వ్వేళ లందున గౌరవించినావు
 మరదిని సతతము కరుణను నెరపుచు
 సోదరునట్లుగ జూచినావు
 తోడబుట్టినవారితో సమంబుగ వది
 నల మరందబులను దలచినావు
 కోడండ్రనో లెస్స కూర్మిపేర్కల తోడ
 గన్న బిడ్డలవలె గాంచినావు
 అక్క చెల్లెండ్రగా నసమాన ప్రేమతో
 నేరాండ్ర నాత్మలో నెంచినావు

గీ॥ కన్న బిడ్డల ప్రాణాలుగా దలంచి
 పతిని దైవంబుగా నెంచి భవ్యగరిమ
 కర్మ సంసార రథమును ధర్మ మార్గ
 మందు నడిపించినావు మాయమ్మ నీవు.

మాతృశ్రీ

సీ॥ పల్లెత్తు మాటైన వతికెదురాడక

వతియె దైవబన్న భక్తురాలు
గృహమందు సద్ధర్మ గృహిణియై పనులందు
ధవునకు తోడ్పడ్డ ధర్మపత్ని
పదిమందిగల కుటుంబమునకు విసుగక
ఆహార మిడి సాకు అన్నపూర్ణ
ఎరుగదు పతికి మున్నెన్నడు భుజించి
పావన గుణయుత పరమసాధ్వీ

గీ॥ ఓర్పునందున భూదేవి నోడజేయు

నవని పతిభక్తి సావిత్రి నపహసించు
తలవ మితభాషి యగుచు సంతతము మెలంగు
ప్రేమ ననుగన్నతల్లి రామామతల్లి;

ఆ॥ అత్తవలెనె నీవు ముత్తైదువుగనామె

అడుగు జాడలంటి అమరపురిని
గాంచ నేగి తట్లు గాక సుమంగళ
వతిగ నేగు టెట్లు క్షితి ఘటిల్లె?

గీ॥ ఒకరి నొకమాట యనలేదు ఒకరిచేత

యెన్నడొక మాట బడియింత యెరుగవమ్మ!
అత్మగౌరవమే ప్రాణమని తలంచి
దాచుకున్నావు అభిమాన ధనముమదిని.

గీ॥ కటకటా! వ్యాధిభాధ నొందుటయె గాక
తమ కొరకు మేము నొందు కష్టములకెంతో
భాధ పడుచుండితివి నీ స్వభావమెంత
సుస్వభావమొ జనయితి! శుభ చరిత్ర!

చ॥ కొడుకులు కూతురున్ సరియె
కోడలు వేరొకరింటి బిడ్డ నీ
కడుపున బుట్టకున్న కడుగాడిలి
కూర్మి సపర్యచేసె నీ
యిడుముల యందు నీ సుకృతమే
యిటు కోడలి రూపమౌచు తో
డ్చడెనని తోచెడిన్ జనని! పావని!
పూర్ణకృపాతరంగిణి.

చ॥ ఎరుగవు డంబ మింతయును యెవ్వరికి
జెయిసాచి నట్టి రో
జెరుగవు భర్త యిష్టమున కెన్నడయిష్టము
జూపలేదు, ఎ
వ్వరికిని యింటి గుట్టుల రవంతయునై నను
చెప్పకుండ సం
సరణము తీర్చి దిద్దితివి సద్గుణరాశివి
మాతృదేవతా!

మాతృశ్రీ

చ॥ ఎరుగవు మాయ మర్మములు హెచ్చులు
మచ్చుకు లేవు, ఎన్నడు
బిరుసుగ మాటలాడి యెరునెయ్యము
కయ్యము గాగ మార్చ లే
దెరుగవు వొంటు గొంతుల నొకించుక
నై నను కోపతాపమే
యెరుగవు నీకు సాటి యెవరే
జననీ! కరుణాతరంగిణీ!

ఉ॥ సన్నుతి జేయ నా కవిత చాలదు
నీదు వ్రసన్నశీల సం
పన్నత గూర్చి నీ సుగుణ పాళి
గణింపగ రాని దివ్యద
భ్యున్నత తారకా వితతి పోల్కి
హృదయబర మందు వెల్లగా
నెన్నగ బూని మూగనయి యెట్లొ
గణింపగ పోకులాడితి॥.

అ॥ నీ గుణాల వెంట నా గణాలింపుగా
నడువలేక యెట్లొ నడువ సాగె
తల్లివెంట పక్షిపిల్ల లేగగ నెంచి
యెగయ లేక యెట్లొ యెగయునట్లు

గీ॥ నెమలి పదముల మాదిరి నీతనూజు
పదము లందము గాకున్న విదితమైన
నీ సుగుణరాజి పింఛమట్లాసు గనుట
కొదువ యెందున గాను పింఛదు గదమ్మ.

బాష్పాంజలి

సీ॥ మృదులమై యొప్పు నీ హృదయంబు వికసిత
భవ్య సరోజంబు పగిది దోచ
సౌధుసౌశీల్యాది సద్గుణ పశ్చికరంబు
చంపక కుసుమంబు సరణిదోచ
పరమ పతివ్రతా పరిశుద్ధ వర్తన
మల్లికా గుచ్ఛంబు మాడ్కిదోచ
సమధిక గృహధర్మ సదమలాచారంబు
పచ్చని చామఁతి భాతిదోచ

గీ॥ స్వార్థరహితత చెంగల్వ సమము దోచ
త్యాగశీలత పారిజాతముగ దోచ
రమ్య గుణ పుష్పములను హారముగ గూర్చి
దాల్చి దైవము గొనిపోయె తల్లినిన్ను!

సీ॥ మా కన్నతల్లి సమంచిత దేహము
ప్రజ్వరిల్లెడి అగ్ని పాలుజేసి
మా జననీ శల్య మణి నిచ యంబును
ప్రతిత కృష్ణానది పాలుజేసి

మాతృశ్రీ

మా మాతృదేవతా మంగళ జీవుని

పరలోక క్రియ నీశు పాలుజేసి

మా జనయిత్ర సమ్యక్కిర్తి తేజము

పటు దిగంతంబుల పాలుజేసి

గీ: మరువరానట్టి మాతల్లి పరమమూర్తి

హృదయ పీఠంబునందు చిత్రంపజేసి

చిరతకాసక్తి నెప్పుడు పూజింపవలసె

నింతలో నిట్లు జరుగగా నేల లీల?

సీ: చల్లార్చెనే? నీదుజాడ్యదావాగ్ని నా

హృదయ జన్య విషాద వృష్టి తురిసి

చేకూర్చ జాలెనే? నీ కాళ్ళకాంతి నా

కూరిమి దళుకొత్తు నూరడింపు

మాన్చెనే? నీ మనో మరణ భయంబును

స్తైర్యమైనట్టి నా ధైర్యబలము

తీర్చెనే? సరవి మాతృణ మొక్కింతేని

సుకరమౌ నాదు శుశ్రూషధనము

గీ: ఎన్ని చేసిన కాని నీ కెట్టిమేలు

కూర్చి బ్రతికించ లేనట్టి కొడుకు నైతి

విధిక్యతంబును నెవరు తప్పించగలరు?

ఏమి సేయుదు తల్లి సాధ్యమతల్లి!

గీ॥ దుస్తరంబైన వ్యాధి నొందుటను బట్టి
కొడుకు శుశ్రూష లువయోగపడక పోయె
ననుచు నెంతయో వ్యాకుల మందినావు
మాతృ దేవతా నీ వ్యధ మరతు నెట్లు?

గీ॥ చీకు తొలగించి నిన్ను శక్షింపలేని
నిరువయోగ్యుడ నౌటవే మరుపురాని
నీ విషాదాంతమైన కన్నీటి గాధ
జీవితాంతము నన్ను శిక్షించుబాధ!

గీ॥ నిన్ను బ్రతికించ నెంచి పాతెన్ని బడిన
తుదకు దుఃఖసముద్ర మందున మునిగితి
అమృత మాశించి యుంటి పేరాశతోడ
విఫల హాలాహలంబు లభించెనాకు!

గీ॥ నీ శుభాశీస్సులను గొని నిరతమేను
భక్తి యుక్తుడనగుచు నీ పాదములను
నమ్మి సేవించు పుత్రుని నన్ను నిట్లు
వదలి దివికేగుటయ ప్పతిఫలమునాకు!

అ॥ నా కొకింత వంత సోకనీయక నన్ను
కంటిరెప్ప పగిడి గాచినావు
నాకమునకు నేగి శోకాబ్ధి ననుముంచ
న్యాయమగునె నీకు నాదు తల్లి?

మాతృలే

శా|| నమ్మంజాల మవంబులో బుడమి

కానన్ రాకయున్నట్టిదై

వమ్మున్- నన్ దయగాంచి పెంచు

కతనన్ ప్రత్యక్ష దైవంబు మా
యమ్మే యంచని నమ్మినందులకు

దుఃఖాంబోధినన్ ద్రోసి, ఓ
యమ్మా! యెక్కడ బోతివే!

తిరిగిరావా! మళ్లినన్ గాంచగన్

చ|| భువి జనయిత్రి యే యెరుగు

పుత్రుని శోకము మావృనింక నే
నెవరికి సెప్పుకొందు జననీ!

ఇటు మమ్మెడవాసి అక్కటా!
యెవడును దీర్ప లేని భరియింపగరాని
హృదాన్ని రేపగన్
దివి కరుగంగ పాడియటె,

దిక్కెవరే మమునూరడింపగన్:

సీ|| అలొపథిక్ డాక్టర్లు ఆశలేదన్నను

వైద్యప్రయత్నంబు వదలలేదు
నేడి మందే మని నిర్లక్ష్యభావంబు
తో తచ్చికిత్సల దూరలేదు

హామియో మందులతో మానునని యెంచి
దాని నిప్పించుట మానలేదు
బాబాల దీవెనల్ బడసివారి పవిత్ర
భూతి నిప్పించక పోవలెదు

గీ॥ లేదు దేవుని ప్రార్థన లేని దినము
లేదు విశ్రాంతి వృద్ధయాన లేదు శాంతి
ఇన్ని లేదన్న బీదపై కృపను మాలి
నాక మేగితమ్మా! నన్ను శోకపరిచి!

సీ॥ నిత్య మారోగ్యాన నెగడు చుండెడి నీవు
కఠిన రోగంబున గడిపితెట్లు?
గృహధర్మ కార్యవిర్వహణ నుండెడి నీవు
పడకపై మూల్గుచు బడితివెట్లు?
పొరిగిండ్ల కెన్నడు పోవనేరని నీవు
పురివై ద్యులిండ్లకు నరిగితెట్లు?
ఎన్నడై నను చింత యెరుగకుండెడి నీవు
ఘనతర దుఃఖాన మునిగితెట్లు?

గీ॥ ఇంచుకేనియు కష్టంబు లెన్న డేని
యెరుగనట్టి నీవు కటకటా యింత కష్ట
మెట్లు భరియించితివి విధి యెంత జేసె?
మాతృదేవతా నీవ్యధ మరతునెట్లు?

మాతృశ్రీ

గీ॥ వ్యాధి యని వార్యమని మనోవ్యాధి చేత
వ్యాకులము నొంది బ్రతుకు నిరాశజెంది
విధికిలాంగి నీ వెంతక్షోభించినావు!
మాతృదేవతా! నీ వ్యధ మరతునెట్లు?

శా॥ నా మాటల మదినెంత నమ్మితివా!
చింతన్నేడు బోనాడి ఆ
రాముల వేడు మటంచు చెప్పగనె
దొర్బల్య ప్రయాసంబుతో
“రామారామ” యటంచు బల్కితివి
ఆ రాముండు ప్రత్యక్షమై
ప్రేమల బల్కెనా లేదా! నేనెరుగ
తల్లీ! తెల్పకే పోతివే!!

గీ॥ జనని నినుగావు మన్న పార్థనల వినియు
కటకటా! నిను మ్రింగి దుఃఖమిడె మిత్తి
పూల దండల గై కొని ముండదండ
లోసగివట్లక నేమి సేయుదును తల్లీ!

గీ॥ పంశయ జలధి తరంగ పశివాహమందు
కొట్టుకొని పోవుచుండెడు కొండలట్లు
సరచి నా ఆసలన్ని దుర్భర విషాద
గాధ బాధా ప్రవాహ గదలిపోయె!

నిరసనాంజలి

గీ॥ అమిత తాపంబుచే నీదయామృతమును
బడసి సుఖించుచు కొఱకు నే పరుగు లిడితి
గాని మృగతృప్తగా మారెగా అమృతము
క్షితిని దురదృష్టడెట్లు మేల్ జెందగలడు?

ఆ॥ తానొకటి దలంప దైవంబొకటి గూర్చు
దైవ విధికి అడ్డు తగుల లేము
తలచుకున్నదెల్ల తప్పక నెరవేర
దైవముండె నమచు తలతురెవరు?

ఆ॥ విధివశంబుచేత విశ్వసంతానంబు
కష్టపడుచు నుండ గాంచలేక
దైవమున్న తండ్రీ దాగిపోయెనేమొ
కాకపోయెనేని కానబడడె?

ఆ॥ చావుపేరు విన్న సకలప్రాణికి భీతి
బాధలెన్నియున్న బ్రతుకె పీతి
భీతిలేనిచావు ప్రీతిలేని బ్రతుకు
లేదు లేదు జగతి లేదులేదు.

మాతృలీ

గీ॥ వెంట నంటెడు విధియను వేట మృగము
పాటిలో జిక్కినట్టి దౌర్భాగ్యజీవి
రక్షజేయగ జాలవు రక్షకుడని
బిరుద మేరీతి గలిగెనో పరమపురుష!

గీ॥ నీ దయాసాగరములోన నేమి కొఱత
కలిగెనో నిన్ను పలుమారు తలచి తలచి
దేహి యనువాని దాహంబు దీర్చవై తి
వరదుడను బిరుదెటు బోయె వరుమపురుష!

గీ॥ దైవమా! నీవె కఠినము దాల్చి తేని
మానవులు దానవులుగను మారిపోరె?
కంచెయే చేమ మేసిన కనికరించి
అడవి పక్షిమృగాదులు అడ్డుపడునె!

సీ॥ సిరులలో నెవ్వేళ మురియు చుండు నొకండు
కూడొకింతయు లేక మాడు నొకండు
సంతాన మధికమై వంత జెందునొకండు
పిల్లలు లేక చింతిల్లు నొకండు
తలుపకయే ఫలంబులను పొందు నొకండు
తలచి ఘటిల్లక నలుగు నొకండు
దొడ్డపదవి నొందు దుర్మార్గు డొక్కండు
హైన్యస్థితి మెలంగు మాన్యదొకండు

గీ॥ అలఘు కష్టంబు లొందు పుణ్యాత్ముడొకఁడు
ఆతి సుఖంబుల నొందు పాపాత్ముడొకఁడు
ఏమి సెప్పుదునయ్య సర్వేశ నీదు
చిత్రలీలల వర్ణన సేయతరమె:

సీ॥ శరణార్థినై బిన్ను మొరవెట్టుకొన్నను
కొంచెమైనను నాలకించ వేల:
నోరు నొవ్వగనిన్ను సారెకు బిలచిన
బదులొక సారై న పలుకవేల:
ఎందెందు వెదకిన నెన్నె డేని యొకింత
ప్రేమతోడను గాను పించవేల:
కన్నీళ్లు నీకాళ్లు కడిగి మ్రొక్కినగాని
కరుణాపయోధివై కరుగవేల:

గీ॥ చెవిటివాడవొ! మూగవాడవొ! శరీర
హీనుడవొ! కర్మకుండవొ! యెరుంగరాదు
నిన్ను గొలచిన ఫలము గాన్పించదయ్యె!
భక్తహృత్పంకజవివేశ! పాపనాశ!

గీ॥ యాచనా లోచనముల నాలోచనముల
యెరుగ లేకుంటివో లేక యెరిగి యెరిగి
యెరుగనట్టి వానివలె నడింతువేమొ
మరుగు తెరవీడు దెప్పడో అరయకుంటి.

మాతృతీ

ఉ॥ కమ్మిన చిమ్మ చీకటుల

కొగిలి నుండి విమోచనార్థమై

కమ్మర పొక్కులాడితి

అగాధములోబడి కాంతికోసమై

ఇమ్మహి నాస్తికాధము లిహి:

యని నవ్విరి నన్నజూచి ని

నమ్మినవారి నీ పుడమి

నవ్వుల పొలొనరింతువా ప్రభూ:

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టుటో మరల

పుట్టక గిట్టుటో! గిట్టి పుట్టుటో!

గిట్టుట పుట్టుటల్ దెలిసి

గిట్టని పుట్టుక పుట్టుటెట్టులో

మట్టి శరీర ధారులము

మాయ జగంబున బుట్టి సృష్టిలో

గుట్టు వెరుంగలేము మము

గూరిమికో దరిజేర్చు మీశ్వరా:

మృత్యు రాక్షసి

గీ॥ ఓసి మృత్యువ! వికటాట్ట హాసమేల

జేసెదసె! మజ్జనని స్వర్గసీమజేరి

సౌఖ్యముగ నుండె శుకము పంజరమువీడి

వృక్షశాఖాగ్రమును జేరి వెలయునట్లు.

గీ॥ ధాత్రి నీ పేరు విష్ణునందరికి చేదె
ఓసి! రక్కసి మృత్యువా! ఒక్కరైన
పిలువరు గదా మరేటికి పిలువకున్న
జేరుచుండెదవందరి॥ సిగ్గుచిడిచి.

గీ॥ మృత్యువా మంచి చెడు లెంచకీ వదేల
వీరులను త్యాగరతుల కవిప్రవరుల
దాతలను నిత్యధర్మవర్తనుల మ్రింగి
మిట్టి పడెదు వారలకీర్తి మ్రింగ గలవె:

దుర్విధి

చ॥ కనికర మింతలేక నమ గన్న
దయామయి మాతృదేవతా
తనువు కృశింపజేసి విహితంబని
మింగితి వారె! నీకు స
జ్జనముల హింస పెట్టుటయె సంతసమా!
ఇంక లేక దుష్ట వ
ర్తనగలనీకు సజ్జన వితానము
వైరుల! తెల్పుదుర్విధి!

క॥ నిను పీడించిన జాడ్యం
బును మాన్పగ లేని నేర మునకున్ దుఃఖం
బును పొందవలసి వచ్చెను
జననీ! విధి నడ్డుకొన నశక్తుడ నైతిన్!

మాతృత్రీ

హృదయాంజలి

మ॥ ఎదలో దుఃఖ దవాగ్ని రేగినది

అందే నిల్చుకొన్నట్టి నీ

పద పద్మంబులు గాలునేమొయని

బాష్పాంబోనిధుల్ మ్రొంగినన్

మదిలో నగ్ని శమింపదయ్యె నిఁక

నన్నన్నాత కివాత్మకాం

తి దయన్ గూర్చుచు నూరడింపగదెనన్

త్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

మ॥ చెలరేగెన్ జెనుగాడ్చు కల్పతరుగూల్పెన్

జిత్తకోకాగ్నియున్

జెలరేగెన్ బ్రవహించె బాష్పజలముల్

నేత్రాంబుధుల్ నిండి పొం

గులు గ్రక్కన్ దెగిపారె నే

నిలువలేకున్నాడ నీవాఁడ నీ

నిలయంబున్ గని నాడగావగదెనన్

త్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

క॥ గుండెల్ దల్లడ మొందగా నురిమి

చక్షుల్ నిండవర్షించి వృ

త్తండక్షేత్ర విషాద దాహ మిసుమంత॥

దీర్చ లేకుండె నీ

యండఁ జేరితి నీకృపామృత రసం
 బశాంతముఁ జిల్కి పే
 క్కిండెందంబును దృప్తి జేయగదవే!
 శ్రీ రాజరాజేశ్వరా!

మ॥ వెతలఁ బొందుచు కుందుచున్
 హృదయ మన్వేషించు శాంతి పృస
 న్నతకై కాని లభించదాయె
 నింకనై నఁ జేమతో నన్ను వి
 స్మృత సంసార పయోధి దేల్పుచు
 సదా స్వేచ్ఛా విహారమ్ముగా
 ధృతి మీరన్ బ్రతుకంగ జేయగదవే!
 శ్రీ రాజరాజేశ్వరా!

కా॥ ఏఁరా లేడిటు నిన్ను జూడగను
 వ్రత్యేకంబుగానై న ఏ
 దో రాజ్యాంగపు టూరు వెట్టి నను
 యెంతో ప్రీతితో నీవె నీ
 వే రప్పించితి దర్శనంబిడితి నీ
 ప్రేమాంత రంగలయ
 శ్రీ రాజేల్లుచు మాకు చోటొసఁగుగా
 శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

మాతృశ్రీ

మ॥ మడిలేకే చమదెంచినాడను ప్రిభూ!

మన్నింతువా నన్ను! నీ
గుడికేజించితి రిక్త హస్తముల నన్
గూర్మిన్ గటాక్షింతువా!
యెడదే నీగుడి దానిలో వెలయు
నిన్నే రితి సేవించుటో
మృడ! నా కయ్యది దెల్పి ప్రౌవగదవే!
శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

మ॥ పదముల్ సొలపు నీ పదాల్ గొలువ

భావంబంతకున్ జాలదిం
పొదవన్నీ మహిమొన్నతుల్వొగడ
శంభో! ఎట్లు వర్ణింతునిన్
జదువుల్ నేర్వగ లేదు నీ పద
సరోజ శ్రీలపై వ్రాలి వే
సెద నీ సంస్తుతిదివ్యగానమళిన్
శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

మ॥ నిరుపేదన్ శిథిలంబు నా గృహము

తండ్రీ! జీవితం బెన్నసా
గరమై యొప్పును దాని యందుగల
పంకంబందె పంకేజముల్

విరియన్ బూచెను నీదు పూజకయి

సంప్రీతిన్ గటాక్షించి నా

చిరుకాన్కల్ గయికొమ్ము వేగమె ప్రభూ!

శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

శా. ఈవా! ధాత్రి నగోచరుండవిఁక

నిన్నేలీల సేవింతునో

దేవా! నేనొక అల్పమానవుడ

సందేహాత్ముడన్ మూర్ఖుడన్

రావే! దర్శన మీయవే! వరములన్

ప్రాప్తింపగా జేయవే!

సేవింతున్ భవదీయ పాదయుగళిన్

శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

శీ. ఈవే విశ్వము విశ్వమంతయును

నీవే కాన ఈ దివ్య తే

జోవంతంబగు శిల్పికల్పిత కళా

సూక్ష్మంబులో లీనమై

నీ విశ్వాకృతి నిండి యుండదెటు?

నిన్నే నమ్మి కైమోడ్చుచున్

సేవింతున్ భవదీయ మూర్తిని హరా!

శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

మాతృశ్రీ

మ॥ ఎండ దేనాటికి పూయకుండుటను

స్వామీ! రిక్త హస్తాల నీ
గుడికేతెంచితి సాగిలంబడి

త్వదంధ్రుల్ బట్టుకొన్నాడ ప్రే
ముడితో నన్ను కృతార్థు! జేయుము
స్వయంభూ! శంభులింగ ప్రభూ!
దృఢ భక్తిన్ నిను గొల్తు మానసవిభూ!
శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

కా॥ స్వామీ! నీవెశరణ్యమంచు మది

సంభావించి దైవ్యంబుతో
నామూర్తంబు భవత్పదాబ్జముల
నానక మోపి బాష్పంబు ధా
రామాలిన్య మొనర్చు వాడనని
బలశంకించి కన్పింపవా!
ప్రేమాపూర్ణునకిట్టి శంక తగునా!
శ్రీ రాజ రాజేశ్వరా!

ఈ పద్యములు శ్రీ వేములవాడ రాజరాజేశ్వరస్వామివారిని
సందర్శించి వ్రాసినవి.

గీ॥ స్వామి! నీ పాదముల మనసార కడిగి
దైన్యమున మ్రొక్కులర్పింపఁ దలఁచినంత
యాచనా దీన నేత్ర ద్వయము నుండి
గోరు వెచ్చని కన్నీరు కురియ సాగె:

గీ॥ భక్తి రసపూర్ణ భావ సంపత్తి చేత
పొంగి పొరలెడు బాష్పతరంగములకు
యెడఁదలో నున్న మలినము కడుగబడియె
అడుగిడుము స్వామి నా యెదగుడిసెలోన!

గీ॥ శిథిలమైనట్టి నా చిన్ని చిత్త గృహము
లోన నడుగిడ భక్తి సోపానములను
వేసికొని నిన్ను బిలచితి వేగరమ్ము
ఆరగించగ పేద సత్కారములను.

గీ॥ హే ప్రభూ! హేదయాకర! హేదయాళూ!
పాహిమామ్! దీనబాంధవ! పాపహారి!
ఈవుదప్పు నితః పరంబెరుగ నయ్య!
రమ్మువే వేగ నన్నేలు కొమ్ముస్వామి!

“అన్యథా శరణం నాస్తి
త్వమేవ శరణం మమ!
తస్మాత్కారుణ్యభావేన
రక్షరక్ష మహేశ్వర!”

మాతృతే

శాంతిగీతి

ఈ శాంతము నీ స్వభావము, ప్రశాంతము
నీ హృదయము, భావమో
అంతకుమించి మంచుమలయై
విలసిల్లు, వచస్సులన్న న
త్యంత మృదు ప్రసన్న మధురామృత
ధారలు, తావకాత్మయున్
శాంతిలుగాక నిర్మల విశాల
కృపామతి మాతృదేవతా!

“ఓం అసతోమా సద్గమయ
తమసోమా జ్యోతిర్గమయ
మృత్యోర్మా అమృతంగమయ”

ఓ దేవా మమ్ములను అసత్తు నుండి సత్తునకు
చీకటి నుండి వెలుగులోనికి
మృత్యువు నుండి అమృతత్వమునకు తీసుకొనిపోమ్ము!

“సర్వేషాం సృస్తిర్భవతు
సర్వేషాం శాంతిర్భవతు
సర్వేషాం పూర్ణం భవతు”
ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

